

...Детям должно представляться право голоса в определении как программы, так и устава школы. Научиться демократии можно только на практике! В тех школах, где ответственность за составление учебной программы и правил лежит не только на учителях, но и на детях, молодежь на деле учится демократии. Они приходят к

пониманию того, что в демократической школе, как и в демократической стране, многие проблемы не имеют однозначных решений, что и на них лежит ответственность за оптимальные альтернативные решения трудных проблем, которые они сами помогают формулировать...

У.Глассер

(Школы без неудачников. — М., 1991)

● Зміст освіти

...гуманітаризація змісту освіти означає його деідеологізацію у тому розумінні, що в школі мають вивчатися наукові факти, а не їх тлумачення з тих чи інших ідеологічних позицій. Зокрема, література має вивчатися передусім як мистецтво слова, а не як засіб ідейної обробки особистості. Її основне завдання — ввести учнів у світ прекрасного, прилучити до національних і світових скарбів красного письменства і народної творчості, до духовних пошуків видатних її творців, виховати високі естетичні смаки, сформувавши прагнення до пізнання загальнолюдських цінностей та ідеалів. Основним критерієм добору літературних творів для вивчення має бути їхня художньо-естетична цінність. Водночас новий зміст шкільної літературної освіти має об'єктивно відбивати розвиток вітчизняного і світового літературного процесу без купюр, "чорних" чи "білих" плям.

З аналогічних позицій належить підходити до формування змісту шкільної історичної освіти, не обмежуючись лише соціально-політичним аспектом...

Принципово важливим є про-

сякнення гуманітарно-суспільної освіти ідеями неоднозначності, альтернативності. Засвоєння учнями ідей є необхідною передумовою для формування в них уміння аналізувати різні типи суспільств, встановлювати їх специфічні риси. Від повноти їх реалізації залежить глибина розуміння суспільного розвитку, історичного процесу загалом...

Гуманітаризація змісту шкільної природничо-математичної освіти полягає передусім у тому, щоб зробити завдання, закладені у цьому змісті, особистісно значущими для учнів на основі розкриття їх окремих і опосередкованих зв'язків з людиною і суспільством, усвідомлення школярами цих знань не лише як важливого елемента загальнолюдської культури, а й як елемента культури кожної сучасної людини. Саме такий підхід крім іншого істотно впливає на полегшення їх розуміння і засвоєння більшістю учнів. Це, в свою чергу, дозволить "повернути" до природничо-математичних предметів і школярів без виражених відповідних здібностей, уникнути "відлучення" значної частини учнів від наук, які є

основою науково-технічного прогресу, запровадження нових технологій і від яких, врешті, залежить саме існування людської цивілізації...

Гуманітаризація вивчення основ природничих наук передбачає звернення і до людини як об'єкта наукового пізнання. В повсякденному навчанні природничим наукам людину рідко показують як частину природи. А між тим цю ідею пропагували свого часу відомі представники природничих і гуманітарних галузей людського знання П.А.Флоренський, В.С.Соловйов, Д.І.Менделєєв, К.Е.Цюлковський, Л.М.Толстой, Ф.М.Достоевський, А.Л.Чижевський, В.І.Вернадський та ін. ...

Що ж до ідей відтворення в структурі навчальних предметів історичного шляху розвитку наукового знання, то тут, на нашу думку, слід мати на увазі таке. Школа як соціальний інститут покликана долати відстань між біологічним віком дитини і історичним досвідом людства. У протилежному разі ми вимушені жити в суспільстві, де співіснують люди кам'яного віку, епохи рабовласництва, феодалізму, індустріального прагматизму і технократизму тощо. Школа покликана допомогти молодій людині наздогнати розвиток цивілізації.

Здійснити це грандіозне завдання за 10-12 років перебування дитини в стінах школи неможливо, якщо онтогенез спробує буквально повторити філогенез. Всі спроби побудувати шкільні курси гуманітарних предметів на прямому повторенні історичного розвитку і шляху наукового пізнання нереальні, хоча при такому підході найпростіше знайти єдиний ритм

у вивченні курсів історії, літератури, мистецтвознавства. Так, філософ В.С.Біблер пропонує вивчати античну культуру й історію в 3-4 класах, середньовіччя — в 5-6 класах і т.д. Робляться такі спроби в курсах літератури. Однак ці на вигляд стрункі і привабливі раціональним розподілом часу вигадки утопічні, тому що періоди розвитку дитини прямо не повторюють епохи розвитку людства, і античність не може бути засвоєна в дитячому садку, а фольклор при всій любові дітей до казок і загадування загадок — у початковій школі. Між практичною дією й естетичним її усвідомленням завжди необхідна певна часова відстань. Нехтування цим правилом є руйнівним для навчання. Це нехтування віковими особливостями дітей чітко проявляється в шкільних курсах мови, які передбачають, не рахуючись з віком дітей, вивчати категорії наукової граматики. Реальні потреби учнів у сфері мови, їхні вікові інтереси й нахили не беруться до уваги, і ця обставина є однією з причин масової мовної безграмотності випускників школи.

С.У.Гончаренко,

Ю.І.Мальований

(Гуманітаризація загальної середньої освіти. — К., 1994)

...Почему до поступления в школу ребенок чувствовал вкус успеха и отличался оптимизмом? Успех сопутствовал ему потому, что он самостоятельно, опираясь на свой разум, справлялся с важными для него проблемными ситуациями; оптимистом же он был потому, что жизнь его не была лишена удовольствий, соответ-